РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне − 2008

ББК 74.20
О - 59
УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379
Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:
Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).
Заступник головного редактора:
Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);
Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Карпенчук Світлана Григорівна –доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Малафіїк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);
Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет "Острозька Академія");
Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);
Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);
Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: *33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет*

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9. © Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

правильних записів розв'язування задач.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що учні після закінчення початкової школи мають елементарні знання для того, щоб вивчати в середніх класах предмети природничого змісту, і зокрема, фізику. В цьому віці діти зацікавленні в пізнанні чогось нового і їх пам'ять здатна зберігати значні обсяги інформації, тому вивчати найпростіші фізичні явища та поняття потрібно на відповідному науковому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбара Т.М. Я і Україна: Підручник для 4 класу. —К.: Форум, 2004. —176 с.
2. Байбара Т.М., Бібік Н.М. Я і Україна: Підручник для 3 класу. – К.: Форум, 2003.
3. Бібік Н.М., Коваль Н.С. Я і Україна: Віконечко. Для 1–го класу загальноосвіт. школи. —К.: А.С.К., 2002. —120 с.
4. Бібік Н.М., Коваль Н.С. Я і Україна: Підручник для 2 класу. —К.: Форум , 2002. —114 с.
5. Богданович М.В. Математика: Підручник для 2 класу. —К.: Освіта, 2002. —160 с.
6. Богданович М.В. Математика: Підручник для 3 класу. —К.: Освіта, 2003. —160 с.
7. Богданович М.В. Математика: Підручник для 4 класу. —К.: Освіта, 2004. —159 с .
8. Богданович М.В. Математика: Пробний підручник для 1 класу. —К.: Освіта, 2001. —128 с.
9. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – №1–2. – січень. – С. 5-60.
10. Жук В. Фізика в молодших класах //Фізика та астрономія в школі. — 1997. —№ 2. —С.29 -30.
11. Коломієць А. Елементи фізики в початковій школі // Початкова школа. — 1999. —№5.—С. 16 -17.
12. Кочина Л.П. та ін. Навчання в 1 класі чотирирічної початкової школи: Посібник для вчителя / Л.П. Кочина, Н.М.Бібік, Н.С. Коваль. —К.: Рад. шк., 1991. —256 с.
13. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізика. 7– 11 класи. // Фізика. – 2002. – 22–23 серпня. – С. 1–87.

Резюме. *В статье отображено изучение элементов физики в курсах природоведения и математики в начальной школе и их роль в дальнейшем изучении естественных дисциплин и физики в частности*

Ключевые слова: *методика обучения, физические знания, начальная школа*

The summary. *At article represented studing of element physicists in natural science and mathematics at grade school and their role hereinafter study of natural discipline and physicists in particular.*

Key words: *methods of teaching, physical knowledge's, grade school*

Одержано редакцією 09.11.2007.

УДК: 372. 461 **Н.М. СІРАНЧУК**

ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Резюме. *У даній статті описується лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів. Визначені принципи, методи, прийоми і засоби, які відповідають навчальній, розвивальній та виховній меті, забезпечують розвиток образномовленнєвих здібностей, розширюють мовленнєву компетенцію школярів.*

Ключові слова: *образне мовлення, принципи, методи, прийоми, засоби.*

Проблема розвитку образного мовлення учнів є одним із найважливіших явищ у лексичній системі мови. Набуті в початкових класах уміння користуватися лексикою рідної мови допомагають учням точніше передавати свої думки, сприяють їхньому загальному розвиткові. У розгляді досліджуваного питання важливим є визначення підходів, принципів, методів, прийомів, засобів навчання, реалізація яких забезпечувала б ефективні технології розвитку образного мовлення учнів. Зміст усього початкового курсу української мови визначається на основі комунікативно-діяльнісного підходу [4, 3], яким зумовлюється практична спрямованість навчання образного мовлення та її усвідомлення молодшими школярами.

Згідно з концепцією навчання державної мови, Державним освітнім стандартом у змісті шкільної мовної освіти мають втілюватися такі змістові лінії - комунікативна, лінгвістична, культурознавча, діяльнісна. Кожній з них в уроці має відповідати певне спрямування навчання та змістове наповнення. Уроки мають включати систематичні спостереження за явищами живого мовлення, читання художніх творів, їх переказ, конструктивні і творчі вправи, що сприятиме розвитку у дітей основних мовленнєвих умінь – слухати, говорити, читати, писати [4, 3].

Зазначене спрямування (практичне) в навчанні рідної мови має забезпечити формування мовної особистості – людини, яка вільно й легко висловлюється з будь-яких питань, виявляючи високий рівень мовної культури, дбаючи про якість свого мовлення [2,3].

Мета статті – пошук можливих шляхів розвитку образного мовлення молодших школярів.

Вихідними основами нашого дослідження є насамперед застосування загальнодидактичних принципів: *науковості і доступності вивчуваного матеріалу, розвиваючого характеру навчання, наочності,*

систематичності і послідовності, наступності і перспективності, зв'язку теорії з практикою [4, 7].

Означені загальнодидактичні й методичні принципи виступають не ізольовано. Вони мають доповнювати один одного, працюючи на загальну ідею розвитку мовної особистості, а їх дотримання створить умови для використання методів навчання образного мовлення учнів початкових класів. Існують різні підходи до класифікації методів. Якщо виходити із специфіки дослідження та вікових особливостей молодших школярів, найбільш прийнятною для нашого дослідження є класифікація методів **за джерелами передачі і характером сприйняття інформації** (С.П.Петровський, Е.Я.Галант). Цією класифікацією передбачається поділ методів на **словесні, наочні і практичні (метод вправ).** Розглянемо далі ті з них, які використовувались під час роботи в дослідних класах і групах.

І. До словесних методів навчання відносимо методи організації навчально-пізнавальної діяльності – це сукупність методів, які спеціально спрямовані на передачу і засвоєння учнями знань, умінь і навичок.

Метод розповідь – послідовне розкриття змісту нового матеріалу. Вимоги до розповіді: достовірність змісту, логічна послідовність, чіткість і доказовість, образність і емоційність викладу, мова вчителя (чітка, доступна, правильна). Використовуємо розповіді: художні, описові. Художня розповідь у своїй основі становить образний переказ фактів, вчинків дійових осіб. Розповідь-опис дає послідовний виклад ознак, особливостей предметів і явищ навколишньої дійсності.

Пояснення – словесне тлумачення понять, явищ, наочних посібників, слів, термінів і т.п.

Метод бесіда – питально-відповідальний метод навчання. Види бесід: *Вступна.* Проводиться з учнями як підготовка їх до екскурсій, до вивчення нового матеріалу. *Повідомлююча* базується в основному на спостереженнях, що організовуються вчителем на уроці за допомогою наочних посібників, записів на дошці, таблиць, малюнків, а також на матеріалі текстів літературних творів. *Бесіда-повторення* використовується для закріплення навчального матеріалу. *Контрольна* – для перевірки засвоєних знань.

За характером діяльності учнів у процесі бесіди можна виділити два основні види: *репродуктивна, евристична. Репродуктивна* бесіда пов'язана з наслідувальним відтворенням, повторами мовленнєвих зразків у процесі засвоєння виразників образності. Цей метод варто поєднувати з такими видами роботи, які забезпечують формування свідомих умінь. Репродукція особливо необхідна там, де правила взагалі відсутні або не передбачаються шкільною програмою. Позитивною стороною цього методу є його легкість, доступність, простота для вчителя й учнів. *Евристична* – це така бесіда, в якій вчитель уміло поставленими запитаннями скеровує учнів на формування нових образномовленнєвих понять, висновків, правил, використовуючи наявні знання, спостереження.

Метод дискусії – це суперечка, обговорення будь-якого питання. Цей метод навчання ґрунтується на обміні думками між учнями, учителями і учнями, вчить мислити самостійно, розвиває вміння практичного аналізу і старанної аргументації висунутих положень, поваги до думки інших.

Метод драматизації дозволяє успішно розвивати творчі здібності, уяву, активність і самовідданість учнів.

ІІ. Наочні методи навчання: ілюстрування, демонстрування та самостійне спостереження.

ІІІ. Практичні методи навчання (метод вправ). Метод вправ розглядається нами, як засіб багаторазового повторення певних дій або видів діяльності для їх засвоєння, яке спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і коректуванням. Цей метод спрямований на свідомий добір словесних одиниць, у тому числі й виражальних засобів. Розвиваючи образне мовлення, використовуємо вправи аналітичного та синтетичного (конструктивного) характеру, які вимагають усвідомленого виділення певного образного явища, наприклад: знаходження у тексті фразеологізмів, емоційно забарвлених слів; добір доречних епітетів, порівнянь та ін. Такі види діяльності поглиблюють мовну компетенцію учнів та стимулюють розвиток мовленнєвих навичок.

Вимоги до вправ і їх виконання: а) точно знати, яка мета вправи, яких результатів треба досягти; б) стежити за точністю їх виконання, щоб не закріплювати помилок, якщо вони виникають, слідкувати та перевіряти результати вправ, усвідомлювати, які успіхи вже досягнуті і які недоліки треба усунути; в) у кількості вправ враховуємо індивідуальні особливості школярів, їх має бути достатньо для утворення навички; г) вони не можуть бути випадковим набором однотипових дій, в основі їх має бути система, чітко спланована послідовність дій, зокрема поступове ускладнення; е) їх не можна переривати на тривалий час; є) результати вправляння потрібно аналізувати.

Види вправ залежно від характеру діяльності: а) *підготовчі,* мета яких підготувати учнів до сприйняття нових знань і способів їх застосування на практиці; б) *вступні* сприяють процесу засвоєння нового матеріалу на основі розрізнення споріднених понять і дій; в) *пробні* – перші завдання на застосування тільки що повідомленої сукупності знань; г) *тренувальні,* спрямовані на засвоєння учнями навичок у стандартних умовах (за зразком, за інструкцією, за завданням); д) *творчі* - за своїм змістом і методами виконання вимагають від учня образного мислення та образномовленнєвої діяльності; е) *контрольні* – встановлюють рівень засвоєння виучуваного матеріалу (письмові, графічні, практичні).

У контексті досліджуваної проблеми особливе місце відводиться творчим вправам, котрі реалізуються в таких формах, як складання творів малої форми (замальовка, етюд, мініатюра); у відповідях на запитання; у комунікативних вправах, в основі яких лежить мотив, що викликає бажання висловити думку тощо. Суть цього методу полягає в такій організації навчальної діяльності, яка стимулює розвиток образного мовлення.

Розглянуті нами словесні, наочні, та практичні методи діяльності вчителя тісно взаємодіють між собою. Використання цих практичних методів сприяє засвоєнню виразників образності на різних мовних рівнях. Отже, значну роль у навчанні образного мовлення займають методи, що формують уміння і навички, закріплюють набуті знання. Кожен метод спонукає до певних розумових дій, які виконуються учнями для досягнення навчальної мети.

Конкретною реалізацією методу є прийом, що виступає засобом його застосування й окремим пізнавальним актом та вирізняється частковістю і здатністю виступати у складі різних методів [3, 33].

У контексті нашої проблеми вагомими постають специфічні прийоми – *зіставлення і протиставлення*, які важливі в ході спостережень. Означені прийоми організації пізнання застосовуються так, що учні спочатку засвоюють загальний образ змісту (частково), а далі – його складові. Мовні і мовленнєві поняття формуються як елемент цілісної сукупності, тому засвоюються краще, ніж коли б вони розглядалися в ізоляції від взаємопов'язаних понять. Прийоми зіставлення і протиставлення мовних явищ допомагають взаємоперетворювати поняття, переносити знання у змінені ситуації.

Усвідомлення кожного слова у формуванні теми, визначення свого ставлення до зображуваного – це та відправна мета, що спрямовує пошук фактів для майбутнього висловлювання. Збираючи матеріал до твору, помічаємо істотне, відкидаємо другорядне, те, що не відповідає задуму. Це складне вміння. Воно охоплює ряд мисленнєвих дій, вимагає спостережливості, багато чуттєвого досвіду, розвиненої уяви, фантазії [1, 10]. Означимо це явище, як *прийом відбору мовного матеріалу.*

Навчаючи мистецтва бачити, організовуємо систему цілеспрямованих спостережень, які б виробляли у молодших школярів уміння помічати в предметі яскраве, характерне і зображувати його словом; спонукали поділитися власними враженнями, почуттями, роздумами; виховували внутрішню потребу передавати власне бачення світу, власне сприймання краси [1, 11]. Це явище можна позначити *прийомом цілеспрямованих спостережень.*

Особлива роль належить *прийому переконструювання.* Він полягає у перетворенні поняття і судження у споріднені, перетворенні вихідного завдання в інші, пов'язані з ними форми: *добери до іменника спільнокореневі прикметники й дієслова; перебудуй розповідь так, щоб дія стосувалася третьої особи, а не першої; на основі розповідного тексту склади міркування, використовуючи поданий зачин; зміни слово за відмінковими питаннями, добери антоніми, синоніми.*

Специфічним щодо розвитку образного мовлення є прийом *використання багатофункціональної наочності*, зокрема поєднання двох її типів:

- текстово-ілюстративної або текстово-ігрової, що є засобом створення такої мовленнєвої ситуації, яка допомагає вчителеві навчати дітей спостерігати за граматичними формами, текстом, виділяти їх ознаки абстрагувати, порівнювати їх;
- опорно-узагальнюючої словесно-графічної наочності, мета якої – підвести дітей до самостійних висновків, узагальнити істотні ознаки понять, включити нові знання у систему вивчення. Як додатковий прийом, що стимулює процес розвитку образного мовлення, доцільно використовувати вправу *„Віднови картину"*. Вона побудована на основі ідеї Б. Зейгарник про мотивацію незавершеної дії і основного принципу гештальтпсихології: прагнення сприйняття до цілісності. Дітям показують репродукцію картини, де частина зображення закрита листом паперу. Пропонується уважно розглянути картину і відповісти на запитання: „Що б ви зобразили тут, якби були художником цієї картини?"

Як варіант використання означеного прийому можна запропонувати серію можливих відповідей-образів, проаналізувавши які вибираємо одну, правильну з точки зору учня. Запитання *„Що дозволило тобі зробити такий вибір?"* викликає в дитини потребу обґрунтувати своє рішення [5, 12].

Спираючись на дослідження А.А. Леонтьева, Г.Д. Томахина, А.А. Уфимцевой ми розробили *прийом трансформації внутрішнього образного мовлення в зовнішнє*, який базується на знаннях про переносне значення слова. Переносне вживання слова грунтується на тому, що одні властивості об'єкта з тих чи інших причин у свідомості людини в даний момент висуваються на передній план, а інші відсуваються на задній. Тому виникає можливість порівнювати схожі за цією ознакою об'єкти, за спільністю цієї ознаки (схожість функції, зовнішнього вигляду тощо) встановлювати між об'єктами зв'язки, а завдяки цьому – застосовувати назву одного з них для називання іншого. Переносне значення слова опанувати важче, ніж пряме. Свідоме користування словом у переносному значенні спирається на встановлення складніших зв'язків, воно ґрунтується на виявленні відношень між віддаленішими об'єктами і ситуаціями, ніж при користуванні словом у прямому значенні. Прийом трансформації реалізується за допомогою вправ на уявлення. Наприклад вправа-гра „Чарівний магазин". Учневі пропонують закрити очі, розслабитися, потім уявити, що одного зимового вечора він проходить по маленькій вуличці поряд чарівного магазину. Його вікна засніжені, але якщо зазирнути, можна помітити якийсь предмет. Учневі пропонують ретельно його розглянути, потім відійти від чарівного магазину й описати предмет, виявлений за вікном не вимовляючи його назви, а також вказати на кого, чи на що він схожий. Опис повинен будуватися так, щоб слухачеві було зрозуміло, що це за предмет й було цікаво про нього слухати. Трансформуючи внутрішнє мовлення в зовнішнє учні вносять в нього якісь свої особистісні переживання й надають йому метафоричності, образності.

Описані методи і прийоми, як засвідчило наше дослідження, відіграють провідну роль у загальній технології розвитку образного мовлення молодших школярів.

В основу змісту роботи з розвитку образного мовлення дітей була покладена система вправ, що в сукупності з іншими видами робіт забезпечила ефективність експериментальної методики. Під системою ми розуміємо „порядок, зумовлений правильним розміщенням частин, зв'язне ціле, а також форму, спосіб організації, побудову чогось" [6, 617]. Тому з метою побудови ефективної системи вправ ми вдалися до вивчення теоретичних джерел їх побудови в роботах вітчизняних та зарубіжних лінгводидактів (А.М. Богуш, Л.О. Варзацька М.С. Вашуленко, Г.М. Іваницька, В.І. Капінос, Т.О. Ладиженська, Є.І. Пассов, І.В. Рахманов, І.Д. Салістра та ін.). Здійснений нами аналіз допоміг дійти наступних висновків:

Тематична єдність текстово-ілюстративної та текстово-діяльнісної опори, на матеріалі якої будується система занять, дає можливість сконструювати систему вправ за мірою допомоги та ступенем самостійності і творчої активності. Найважливіші з них такі основні групи комплексних вправ: спостереження за виражальними можливостями слова, речення, інтонації, які поєднуються з колективним добором влучних мовних засобів, словесним малюванням; конструктивні вправи (доповнення, поширення, зіставлення, редагування, відновлення, переказ тексту); побудова казок, розповідей, описів, міркувань за робочими матеріалами; власні творчі висловлювання.

На основі аналізу лінгводидактичної літератури, практики навчання та результатів діагностичних методик, ми визначили технологію розвитку образного мовлення молодших школярів (відображено на рис.1).

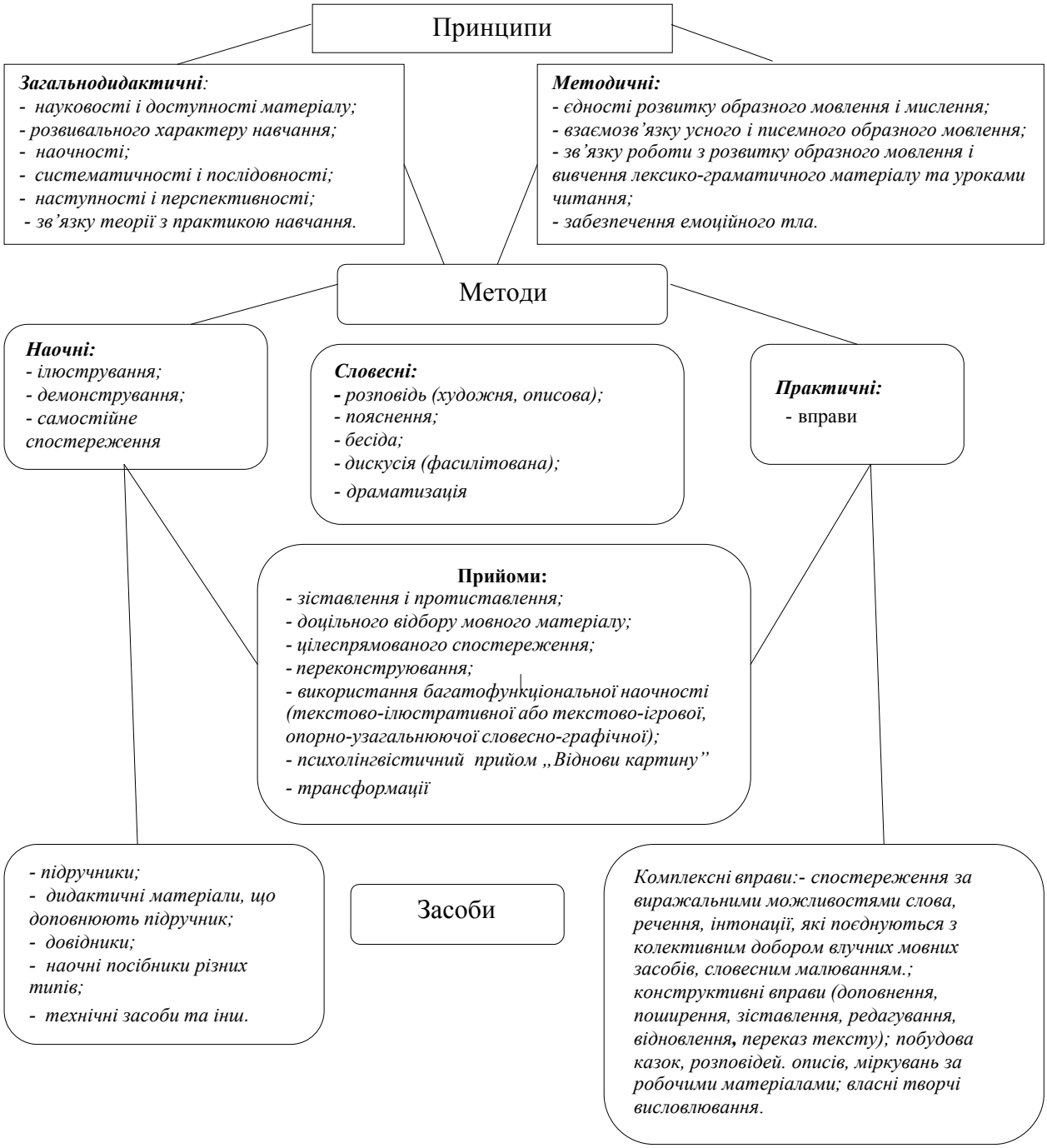

Рис. 1. Технології розвитку образного мовлення молодших школярів

Закономірності розвитку мовлення учнів початкових класів мають орієнтувати вчителя на цілеспрямовану співпрацю з учнями, створення сприятливих умов для їх подальшого розвитку та самопізнання; на продуманий добір різноманітних прийомів і засобів, які відповідали б навчальній, розвивальній та виховній меті, забезпечували б розвиток образномовленнєвих здібностей, розширювали мовленнєву компетенцію школярів.

Перспективи подальшого дослідження в цьому напрямі вбачаємо у дослідженні психологічної і методичної готовності вчителів початкових класів до активної роботи над розвитком образного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варзацька Л. Шевченко Л. Методика зв'язного мовлення молодших школярів. – Ж.: СМП „Житомир–РІКО–ПРЕС-РЕКЛАМА" – 128 с.
2. Вашуленко М.С. Теорія і практика навчання української мови в чотирирічній початковій школі: Автореф. дис… докт. пед. наук. – К., 1992. – 39 с.
3. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1-4 класах. – К.: Рад. школа, 1991. – 110с.
4. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів./ За редакцією Г.П. Коваль. – Рівне, 2002. – 133 с.
5. Молодцова Н.Г. Развитие у младших школьников способности понимать смысл зрительного образа //Нач. шк. – 2004. –№2.
6. Федоров А.И. Образная речь / Отв. Ред. К.А. Тимофеев. – Новосибирск: Наука, 1985. – 119 с.

Резюме. *В данной статье описывается лингводидактическое направление технологий развития образной речи у младших школьников. Определены принципы, методы, приемы и средства, которые соответствуют учебной, развивающей и воспитательной цели, обеспечивают развитие образноречевых способностей, расширяют речевую компетенцию школьников.*

Ключевые слова*: образная речь, принципы, методы, приемы, средства.*

The summary. *In this article we describe linguistic and didactic technology of figurative speech development of younger schoolchildren. The principees, methods, approaches and facilities are introduced and correspond to educational, linguistic, functional purposes and they provide the development of figurative speech abilities, and increase the speech competency of schoolchildren students.*

Key words: *figurative speech, principles, methods, approaches, facilities.*

Одержано редакцією 04.05.2007.

УДК: 372. 461: 811. 161. 2'34

Ж.Г. СТЕЛЬМАШУК

ІНТЕГРУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Резюме. *У статті йдеться про ефективність застосування інтеграційного підходу у процесі формування й удосконалення мовленнєвої діяльності молодших школярів, розвитку їх мовленнєвої компетенції на прикладі фонетичного матеріалу.*

Ключові слова: *мовленнєва компетенція, мовна компетенція, види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), мовленнєві вміння, мовні вміння, інтегрування, інтеграційний підхід.*

Постановка проблеми. Активне впровадження у практику шкільної мовної освіти функціонально-комунікативного підходу зумовлює підпорядкування роботи над мовною теорією потребам формування мовленнєвої компетенції школярів. Проблема формування мовленнєвої компетентності учнів початкової школи не нова, але багатоаспектна, і тому в лінгвістичній літературі їй присвячено чимало досліджень.

Цій проблемі приділяли значну увагу такі провідні педагоги і лінгвісти 19-го століття, як В.Г.Бєлінський, М.Ф.Бунаков, Ф.І.Буслаєв, В.І.Водовозов, Я.К.Грот, О.А.Потебня, І.І. Срезнєвський, К.Д.Ушинський, Ф.Ф.Фортунатов, М.Г.Чернишевський та інші, які бачили мету навчання рідній мові у формуванні мовленнєвих умінь. Протягом останніх десятиліть до цієї теми зверталися мовознавці (О.Ахманова, Н.Бабич, Л.Булаховський, В.Виноградов, Д.Ганич, Б.Головін, М.Жовтобрюх, Л.Мацько, В.Костомаров, С.Ожегов, Л.Скворцов, М.Сулима та ін.), дидакти й лінгводидакти (А.Алексюк, О.Біляєв, Є.Голобородько, С.Караман, В.Мельничайко, Г.Михайловська, О.Олійник, М.Пентилюк, О.Хорошковська та ін.). Певною мірою ця проблема порушувалась у працях багатьох психологів і психолінгвістів (Б.Ананьєв, М.Бахтін, О.Божович, П.Гальперін, М.Жинкін, І.Зимня, П.Зінченко, О.Леонтьєв, О.Лурія, А.Петровський, О.Потебня, С.Рубінштейн та ін.). Вагомий внесок у дослідження формування мовленнєвої компетентності школярів становлять і дисертаційні дослідження останніх років В.Бадер, І.Варнавської, Н.Веніг, Г.Демидчик, Л.Кулибчук, А.Курінної, А.Ляшкевич, Т.Мельник, А.Нікітіної, Л.Попової, Л.Цінько та ін.

Результатом сформованості мовленнєвої компетенції є відповідні комунікативно-мовленнєві уміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, які ґрунтуються на глибоких знаннях мовних правил та понять (мовній компетенції). Кінцевою метою лінгвістичної освіти є не просто сума знань, умінь і навичок, а розвинуті мовна, мовленнєва і комунікативна компетенції (О.М.Біляєв, Л.О.Варзацька, М.С.Вашуленко, Є.П.Голобородько,

ЗМІСТ

Бех І.Д. Психологічне ферментування виховного процесу. 3
Кукалець М.В., Мусій І.М. Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій. 8
Дем'янюк Т.Д. Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України. 10
Кіндрат В.К .Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект. 14
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М. В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації. 23
Косарєва Н.І.Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста. 28
Калита Н.І. Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського. 31
Пагута Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П. Теоретичні аспекти компетентнісно зорієнтованого навчання. 34
Панченко М.С., Панченко І.М. , Поліщук Н.В. Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості. 39
Боровець О.В. Соціальна зумовленість системи виховання особистості. 44
Безкоровайна О.В. Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади. 47
Панчук А.П. До проблеми громадянського виховання особистості. 53
Савінова Н.С. Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі. 56
Фіщук В.Г. Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі. 62
Нечипорук Л.І. Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей. 67
Янцур М.С., Варич О.С. Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості. 70
Дещенко О.М. Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії. 77
Войтович О.П. Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи. 81
Сіранчук Н.М. Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів. 84
Стельмашук Ж.Г. Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів. 88
Колесніков С.А. Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку. 91
Трофімчук В.М. Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників. 94
Оксенюк О.В. Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів. 97
Войтко А.І. Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи. 102
Денисюк Н.В. Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця). 104
Семенович С.В. Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики. 110
Грицик Т.А. Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах. 113
Парховнюк Г.О. Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників. 118
Гудовсек О.А. Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.). 122
Дем'яненко І.О. Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин. 125
Мегем Є.І. Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема. 130
Лісова С.В. Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання. 134
Шевчук А.С. Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи. 135
Міщеня О.М. Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань. 141
Веремчук А.П. Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів. 147
Симчук Н.Р. Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів. 151
Хроленко М.В. Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів. 157
Завалевський Ю.І. Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти. 161
Лупенко-Ковтун С.М. Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання. 165
Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В. Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами. 168
Стегній Т.А. Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі. 172
Троцюк М.В. Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу. 174

Мегем О.М. Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70 -ті роки XX ст). 178
Дупак Н.В. Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи. 183
Димченко С.С. Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України. 185
Потапчук Т.В. Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини. 189
Тарківська-Нагиналюк О.Д. Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі. 192
Бондарчук А.Я. Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема. 195
Відомості про авторів. 198

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379 **ББК 74.20**